

3. Прагнення нав'язати підданим, що існує єдиний спосіб покращити стан дій – повне завоювання влади. При цьому ігнорується, що демократія дійсно контролює та збалансовує владу.

4. Такі дії мимоволі створюють «п'яту колонну» (штучне створення внутрішнього супротивника), що посилює підозрілість та напруження в суспільстві [2, с. 187–188].

На протипагу методам закритого суспільства, К. Поппер пропонує використати свій метод спроб, помилок та нових спроб на масовому рівні, його відомий метод фальсифікації використовується як аргумент на користь помилок, котрі у майбутньому можна врахувати та виправити. К. Поппер вважав, що необхідно не переставати пробувати, за допомогою провалів отримувати досвід, ставати гнучкішими, перетворювати поразки на перемоги своєю якісною реакцією на нові виклики – так реалізуються його принципи. «Сталося так, що одного разу ми стали покладатися на розум і використовувати здатність до критики, і, як тільки ми відчули голос особистої відповідальності, а разом з нею і відповідальності за підтримку прогресу знання, ми вже не можемо повернутися до держави, яка основана на безсвідомому підкоренні племінної магії. Якщо ми хочемо залишитися людьми, то перед нами лише один шлях – шлях відкритого суспільства. Ми повинні рухатися в невідоме, невизначене і небезпечне, використовуючи розум, який маємо, щоб планувати, наскільки можливо, нашу безпеку і одночасно – нашу свободу» [1, с. 148]. Використання розуму (критичного мислення), постійних спроб на покращення (за принципом фальсифікації), а не на ідеалізацію, з метою позбавити людину страждань експлуатації, і реалізацію принципів свободи, рівності, розуму, наукової критики – ось що ставить в основу своєї технології соціального інжинірингу К. Поппер.

Список використаних джерел

1. 'Открытое общество и его враги. Т.1: Чары Платона', 1992, Пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского, М.: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 448 с.
2. 'Открытое общество и его враги. Т.2: Время лжепророков: Гегель, Маркс и другие оракулы', 1992, Пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского, М.: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 528 с.
3. Сорос, Дж., 'Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности', 1999, Пер. с англ., М.: ИНФРА-М, 262 с.
4. Сорос, Дж., 'Открытое общество. Реформируя глобальный капитализм', 2001. Пер. с англ., М.: Некоммерческий фонд «Поддержки Культуры, Образования и Новых Информационных Технологий», 458 с.

References

1. 'Otkrytoe obshhestvo i ego vragi. T.1: Chary Platona (Open society and its enemies. T.1: Enchantment of Plato)', 1992, Per. s angl. pod red. V. N. Sadovskogo, M.: Feniks, Mezhdunarodnyj fond «Kul'turnaja iniciativa», 448 s.
2. 'Otkrytoe obshhestvo i ego vragi. T.2: Vremja lzheprorokov: Gegel (Open society and its enemies. T.2: The time of false prophets: Hegel, Marx and other oracles)', Marks i drugie orakuly', 1992, Per. s angl. pod red. V. N. Sadovskogo, M.: Feniks, Mezhdunarodnyj fond «Kul'turnaja iniciativa», 528 s.
3. Soros, Dzh., 'Krizis mirovogo kapitalizma. Otkrytoe obshhestvo v opasnosti (The crisis of world capitalism. Open society is in danger)', 1999, Per. s angl., M.: INFRA-M, 262 s.
4. Soros, Dzh., 'Otkrytoe obshhestvo. Reformiruj global'nyj kapitalizm (Open Society. Reforming global capitalism)', 2001. Per. s angl., M.: Nekommercheskij fond «Podderzhki Kul'tury, Obrazovanija i Novyh Informacionnyh Tehnologij», 458 s.

Nikolenko H. S., postgraduate student of the Department of History of Foreign Philosophy, Institute of Philosophy G. S. Skovoroda, National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), hannanikolenko@gmail.com

Criteria of openness and closeness of society by K. Popper

The article is devoted to the ideas of «open» and «closed» society, which appear in the work of K. Popper «Open Society and its enemies». The development of the concept of an «open society» struggle with «closed» as an evolution of humanity has been followed. The criteria by which K. Popper gives a model of social engineering – gradual transformations, which can be directed for the transition from the closed state to the open.

Keywords: open society, closed society, engineering, evolution.

* * *

УДК 231.01

Содомора П.,
доктор філософських наук, кафедра
філософії, Львівський національний
університет ім. Івана Франка
(Україна, Львів), pavlosodom@gmail.com

НАТИВИЗМ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАННЯ (ПЕРЕКЛАД ДІАЛОГУ ПЛАТОНА «МЕНОН»)

Питання того, як ми отримуємо знання, хвилює науковців і сьогодні: багато сучасних науковців переконані, що мову неможливо вивчити без попередньо закладених основ. У Західній філософії вперше поставив питання нативізму в процесі людського пізнання Платон. У діалозі «Менон» філософ уперше впроваджує доктрину анамнезису, тобто «пригадування». Відповідно до цієї теорії, усе знання є лише пригадуванням, усе, що ми вивчаємо, уже присутнє в нас ще перед тим, як ми це вивчили. Діалог Платона «Менон» уперше звучить українською.

Ключові слова: аргумент, вивчення, пригадування, знання.

Платон. Менон (уривок 80e–84b)

Дійові особи: Сократ, Менон, хлопчик–раб.

Сократ. Розумію, що ти хочеш сказати, Меноне. Поглянь, який аргумент пошуку ти наводиш: так наче людина не може довідуватися нічого – ані про речі, які знає, ані про які не знає. Адже неможливо нічого довідуватися про те, що знає, оскільки вже знає, і вже немає потреби щось довідуватися; і неможливо нічого довідатися про речі, які не знає, оскільки не знає, про що потрібно довідуватися [81a].

Менон. Чи не видається тобі, що мій аргумент є влучним, Сократе?

Сократ. Ні, не видається.

Менон. Чи можеш пояснити, чому?

Сократ. Можу, адже я чув від мудрих чоловіків і жінок про божі речі.

Менон. Що саме вони говорили?

Сократ. Видається мені, щось правдиве й чудове.

Менон. Що ж це таке і хто були ті, що говорили?

Сократ. Ті, хто говорили, були жерцями й жрицями, які вивчали справу, якою самі займалися, щоб сказати, що це таке [81b]. Про це говорить Піндар та інші поети, наділені божественним даром. Ось що вони говорять, а ти розваж на власний розсуд, чи це правда, чи ні. Кажуть вони, що людська душа є безсмертною, хоча й приходиться до завершення, а це називають смертю, а згодом знову відроджується, однак ніколи не гине. Тому потрібно прожити життя якомога достойніше: «Душі тих, від кого Персефона приймає покаєння за давні прогрішення, відсилає на дев'ятий рік знову до вищого сонця [81c]. З них постануть славні царі й люди

з чудовими здатностями, що перевершують мудрість, які на всі віки називатимуться славними героями людства» [1]. Оскільки душа є безсмертною і перероджується багато разів, оскільки споглядає все, що існує як у цьому світі, так і в царстві Аїда, тому не існує жодної речі, яку вона б не пізнала. Тому немає нічого дивного, що вона може згадати все, що стосується чесноти й будь-чого іншого, адже все це вона знала. Оскільки за природою [81d] все споріднене, а душа вивчила все, то ніщо не перешкоджає, щоб хтось, пригадавши це одне-єдине, що люди називають пізнанням, зумів довідатися й про все інше, будучи відважним й невтомним у пошуку. Адже дослідження й вивчення є нічим іншим, як пригадуванням. Тому цілком очевидно, що не потрібно прислухатися до твого попереднього аргументу, оскільки він проповідує бездіяльність, приємний для слуху лише лінивих людей; натомість, цей останній аргумент [81e] спонукає нас до праці й пошуку. Тож, довірившись його правдивості, я прагну разом з тобою дослідити, чим є чеснота.

Менон. Гаразд, Сократе. Але що ти маєш на увазі, стверджуючи, що ми не навчаємося, і що навчання називаємо пригадуванням? Чи можеш пояснити мені, що це означає?

Сократ. Я щойно говорив, Меноне, що ти – хитрун, [82a] бо питаєш, чи я можу тебе навчити: а я стверджую, що це не навчання, а пригадування. Видається, що ти намагаєшся вказати на суперечності у моїх висловлюваннях.

Менон. Присягаюся Зевсом, Сократе, я сказав так не навмисне, а за звичкою. Але, якщо можеш довести те, що ти стверджуєш, то покажи мені.

Сократ. Це зовсім нелегко, але я сам хочу зробити це заради тебе. Назви мені когось одного із багатьох твоїх [82b] супутників, кого бажаєш, який міг би слугувати для досліду.

Менон. Гаразд. Ось він. Хай–но підійде сюди.

Сократ. Чи він грек? Чи говорить грецькою?

Менон. Звичайно, народився він у моєму домі.

Сократ. Отож дивись уважно, що, на твою думку, відбудатиметься: чи він буде пригадувати, чи вчитися від мене.

Менон. Дивитимусь.

Сократ. Скажи–но мені, хлопчино, чи знаєш ти, що ця фігура є квадратом?

Хлопчик–раб. Звичайно.

Сократ. Чи знаєш ти, що [82c] квадрат має чотири сторони рівні?

Хлопчик–раб. Знаю.

Сократ. А що ці лінії, проведені через середину, також є рівні?

Хлопчик–раб. Так, знаю.

Сократ. А що така фігура може бути більшою чи меншою?

Хлопчик–раб. Знаю.

Сократ. А якщо одна сторона мала б дві стопи, а інша – дві, скільки стіп мала б уся фігура? Або ось так: якщо одна сторона мала б дві стопи, а інша – лише одну, то чи не мала б уся фігура дві стопи разом?

Хлопчик–раб. Так. [82d].

Сократ. Але, оскільки обидві сторони мають дві стопи, то вся фігура матиме двічі по дві стопи?

Хлопчик–раб. Саме так.

Сократ. Тоді квадрат матиме двічі по дві стопи?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. А скільки буде двічі по дві стопи? Полічи й скажи мені.

Хлопчик–раб. Чотири, Сократе.

Сократ. А чи може бути інша фігура, удвічі більша, але подібна до цієї, що мала б усі сторони рівні?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. Скільки б мала вона стіп?

Хлопчик–раб. Вісім.

Сократ. А тепер спробуй відповісти мені, якою буде довжина [82e] кожної сторони цієї фігури. Ця має дві стопи, чи не була б сторона тієї іншої фігури удвічі довшою?

Хлопчик–раб. Очевидно, Сократе, була б удвічі довшою.

Сократ. Чи ти бачиш, Меноне, що я не навчаю хлопчину нічому, а лише запитую всіляке. І тепер він вважає, що знає необхідну довжину сторони для фігури у вісім стіп. Чи тобі так не видається?

Менон. Справді.

Сократ. А чи він знав про це?

Менон. Ні, не знав.

Сократ. Він лише довідався про це із подвійного розміру?

Менон. Саме так.

Сократ. А тепер спостерігай, як він пригадує все інше, належно використовуючи пам'ять. (До хлопця) А ти скажи мені: чи подвійна площа [83a] походить від подвійної довжини сторони? Я говорю не про таку фігуру, в якій одна сторона довша, а інша – коротша, а про таку, яка має всі сторони однакові, як ось ця, але удвічі більша, що має вісім стіп. Тож зваж: чи ти вважаєш, що ми отримуємо подвійну площу завдяки подвійній довжині сторони?

Хлопчик–раб. Так [4].

Сократ. А чи не подвоюється сторона, якщо ми додамо ще одну, таку ж довгу?

Хлопчик–раб. Так і буде.

Сократ. І ти стверджуєш, що з чотирьох сторін ми отримаємо площу у вісім стіп? [83b].

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. А якщо накреслити фігуру, дорисувавши чотири рівні сторони: то це буде, як ти стверджуєш, фігура у вісім стіп?

Хлопчик–раб. Так, буде.

Сократ. То чи у ній ми не матимемо чотири однакові фігури, кожна з яких дорівнюватиме фігурі у чотири стопи?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. Тож якою вона буде? У чотири рази більшою?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. А чи два рази буде так само, як і чотири рази?

Хлопчик–раб. Присягаюся Зевсом, ні.

Сократ. То ж скільки?

Хлопчик–раб. Чотири рази.

Сократ. Отже, [83c] подвоєнням сторін отримуємо площу не у двічі, а в чотири рази більшу, дитино.

Хлопчик–раб. Правду кажеш.

Сократ. А чотири рази чотири буде шістнадцять, чи не так?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. А яка лінія дала б нам площу у вісім стіп? Ця лінія дає нам площу, в чотири рази більшу, [5] чи не так?

Хлопчик–раб. Саме так.
Сократ. Площа у чотири стопи створюється половиною довжини?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. А чи площа у вісім стіп є подвійним розміром першого і половиною другого? [6].

Хлопчик–раб. Таки так.

Сократ. Тобто, така площа [7] створюватиметься сторонами, більшими, аніж перша і меншими, [83d] аніж друга?

Хлопчик–раб. Так мені видається.

Сократ. Чудово: завжди говори те, що думаєш. Скажи–но мені, чи ця лінія має дві стопи, а ось та – чотири?

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. Тоді лінія, що творить сторону восьми-стопної фігури, повинна бути більшою, аніж лінія двостопної і меншою, аніж чотиристопної?

Хлопчик–раб. Так повинно бути [83e].

Сократ. Спробуй тепер сказати, якою вона повинна бути.

Хлопчик–раб. Повинна мати три стопи.

Сократ. Тоді, якщо вона має мати три стопи, ми додамо половину до сторони [8] й отримаємо сторону в три стопи. Адже було дві стопи, додали одну; та й з іншою стороною робимо так само – було дві, додаємо одну. Так отримуємо фігуру, про яку ти говориш.

Хлопчик–раб. Так.

Сократ. Тож якщо одна сторона має три стопи й інша має три стопи, ціла фігура буде три рази по три?

Хлопчик–раб. Виходить, що так.

Сократ. А скільки становитиме три рази по три стопи?

Хлопчик–раб. Дев'ять.

Сократ. А скільки стіп мав подвоєний квадрат?

Хлопчик–раб. Вісім.

Сократ. Отже, із сторін, що мають по три стопи, не отримаємо фігури площею у вісім?

Хлопчик–раб. Очевидно, що ні.

Сократ. А з якої сторони ми її отримаємо? Спробуй сказати точніше [84a]. Якщо не хочеш рахувати, то покажи [9].

Хлопчик–раб. Але, присягаюся Зевсом, Сократе, я не знаю.

Сократ. Зауваж, Меноне, який поступ він уже зробив у пригадуванні. Спочатку він не знав, якою має бути сторона фігури у вісім стіп, та й тепер не знає. Але він думав, що знає і тому впевнено, без жодних труднощів відповідав, наче обізнаний. Але тепер він потрапив у халепу, [84b] і тому, не знаючи, навіть не задумується, що знає.

Менон. Правду говориш.

Примітки

1. Піндар, фрагмент 133.
2. Платон стверджував, що людина знає все, варто лише згадати.
3. Сократ рисує на піску чотириткутник.
4. Тим самим доводиться, що хлопчина не знає геометрії.
5. Тобто подвоєння попередньої двостопової лінії.
6. Тобто перший квадрат двостоповий, а другий – чотиристоповий (для кожної сторони).
7. Тобто площа у вісім стіп.
8. Тобто до сторони у дві стопи.
9. Тобто на рисунку.

Sodomora P., Doctor of Philosophy, Department of Philosophy, Lviv National Ivan Franko University (Ukraine, Lviv), pavlosodom@gmail.com

Nativism in the process of learning (translation of Plato's «Meno»)

The question of how we acquire knowledge is still in the center of discussions among scholars. Many of them are convinced that even language cannot be learned without preliminary basics. In Western philosophy the question of Nativism primarily was placed by Plato in his «Meno». This is where the philosopher primarily develops his doctrine of anamnesis, or reminiscence. According to this teaching, all we learn is only reminiscence of what in present in us before we actually learned in. This is the first Ukrainian translation of the aforementioned dialogue.

Keywords: argument, learning, reminiscence, knowledge.

* * *

УДК 231.01

Стрижачук Ф. В.,

кандидат наук в богослов'ї, доцент, старший науковий співробітник, Центр дослідження релігії НПУ ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), tedandgalina@gmail.com, ORCID 0000–0002–3644–9382

ТРИНАРНА ІСТОРІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ДОКТРИНИ ПРО ТРІЙЦЮ ЮРГЕНА МОЛЬТМАНА

Богослов'я Юргена Мольтмана має одним із важливих джерел для формулювання доктрини про Трійцю тринітарну історію Бога. Тринітарна історія Бога складається з трьох концентричних кіл з різними рівнями тринітарної концентрації: хрест Христа, історія Ісуса Христа і історія спасіння. Мольтман розвиває соціальну концепцію доктрини про Трійцю. Він наголошує на суб'єктивності кожної божественної Особи в тринітарній історії.

Ключові слова: Трійця, Юрген Мольтман, тринітарна історія, хрест Христа, історія спасіння, соціальна концепція Трійці.

У ситуації плюралізму, фрагментарності, роздробленості та вузької спеціалізації богословського дискурсу у другій половині 20–го століття небагато богословів могли бути почутими на світовому рівні і привернути увагу широких мас населення. Юрген Мольтман та Вольфхарт Панненберг є саме тими богословами, хто створили богословський напрямок «Богослов'я Надії» і продовжили череду «гігантів богослов'я». У цій статті ми звернемося до тринітарного богослов'я Юргена Мольтмана. Юрген Мольтман (1926–) є відомим німецьким реформістським богословом. На протязі багатьох років він був професором систематичного богослов'я в Тюбінгенському університеті. Його часто називають богословом, якого найбільше читають. В 1964 році він привернув увагу публікацією монографії *Богослов'я Надії*, яка стала імпульсом для виникнення нового однойменного богословського напрямку [11]. Його подальший внесок в християнське богослов'я був не менш інноваційний. Тринітарне богослов'я тюбінгенський богослов розвинув у монографії *Трійця та Царство* [12], *Розп'ятий Бог* [7] та інших роботах які стали вододілом в історії богослов'я 20–го століття. Разом з іншими сучасними богословами Мольтман робить наголос на важливості доктрини про Трійцю у богослов'ї та практиці християнської церкви. Німецький богослов розвиває соціальну концепцію Трійці, в якій підкреслюється триєдність Бога Отця, Бога Сина і Бога Святого Духа. Соціальна концепція доктрини про Трійцю, яку розвиває Мольтман контрастує з психологічною концепцією Трійці, яка в основному була поширена в західній богословській традиції.